

застосування цих моделей у сферах, де вони показують найбільш релевантні результати. Класичні якісні дослідження, наприклад, наочно доводять роль історичного чинника у формуванні сучасної партійної системи, у той час, як моделі, побудовані на основі теорій раціонального вибору, коректно відображають багато аспектів міжпартійної поляризації та поведінки конгресменів. Загалом були виділені такі важливі індикатори: цикли історичного розвитку, вплив структурних чинників на основні функції партій, партійна лояльність та індивідуальні амбіції в поведінці конгресменів, ефективність діяльності лідерів, та ступінь міжпартійної ідеологічної поляризації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бьюэлл Э. Архаичны, но адаптивны. О политических партиях США // Полис. – 1996. – №1. – С. 138–150.
2. Дюверже М. Политические партии. – М.: Академический Проект, 2000. – 538 с.
3. Токвиль А. Демократия в Америке. – М.: Прогресс, 1992. – 554 с.
4. Cox G. W., McCubbins M. D. *Setting the Agenda: Responsible Party Government in the U.S. House*. – New York: Cambridge University Press, 2005. – 350 p.
5. Hazan R. Y. *Cohesion and Discipline in Legislatures: Political Parties, Party Leadership*. – N.Y.: Routledge, 2005. – 184 p.
6. Kobrak P. *Cozy Politics: Political Parties, Campaign Finance, and Compromised Governance*. – Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2002. – 273 p.
7. Ozbudun E. *Party Cohesion in Western Democracies*. – Beverly Hills: Sage Publications, 1970. – 96 p.
8. Rohde D. W. *Parties and Leaders in the Postreform House*. – Chicago: University of Chicago Press, 1991. – 232 p.
9. Schlesinger A. M., Schlesinger A. M. Jr. *The Cycles of American History*. – Boston, Mass.: Houghton Mifflin Books, 1999. – 512 p.
10. Schlesinger J. A. *Political Parties and the Winning of Office*. – Ann Arbor: University of Michigan Press, 1991. – 232 p.
11. Sinclair B. *Majority Leadership in the U.S. House*. – Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 1983. – 263 p.

УДК 327.3:321.7

Н. Палас

Національний університет «Львівська політехніка»

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ДЕМОКРАТІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПРОЦЕСИ ГЛОБАЛЬНОГО ВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СВІТУ

© Палас Н., 2009

Висвітлюються політичні аспекти транснаціональної моделі демократії через ліберал-інтернаціоналізм, радикальний демократичний плюралізм, космополітизм і дорадчу демократію – через політичний дискурс сформованих нових поглядів на теорію демократії. Окреслюються позитивні та негативні сторони теоретичних конструкцій, а також розглядаються першопричини виникнення транснаціональної демократії.

The political aspects of transnational model of democracy through liberal-internationalism, radical democratic pluralism, cosmopolitanism and deliberative democracy through political diskurs of the formed new looks to the theory of democracy are light up. The positive and negative sides of theoretical constructions are outlined, and primary causes of origin of transnational democracy are examined also.

Для науковців кінця ХХ – початку ХХІ ст. питання розуміння, зміни чи модифікації поняття «демократії» постає у зовсім новому ракурсі, зокрема, під час опитування громадської думки ця наукова категорія матиме величезну кількість визначень, що забезпечується насамперед свободою вільномудства, що вважається одним із найпріоритетніших принципів демократії поряд з принципом більшості, плюралізму, рівності, поділу влади, виборності, гласності та контролю. Демократією у контексті сучасної суспільно-політичної історії цікавляться провідні світочі як вітчизняної літератури, так і насамперед зарубіжної. По суті, лише політична думка ХХ ст. найадекватніше підійшла до сучасного розуміння суті поняття «демократія», що дало можливість оцінити напрям розвитку певної політичної системи, її відповідності демократичним ідеалам і цінностям. Проте демократія не є ні універсальним засобом організації суспільства

загалом, ні вищою формою суспільного розвитку – це лише інституційна матриця, у межах якої організовується управління суспільством. Саме тому феномен демократії як такої потребує подальшого вивчення як науковцями, так і політиками практичного спрямування. Незважаючи на важливість та актуальність теми і наявність величезної кількості публікацій, в історіографічному плані вона розроблена недостатньо в плані українських напрацювань, але в Україні ця проблема залишається однією з основних, бо не може стати практикою повсякденного життя.

Мета дослідження – дати загальну характеристику політичним аспектам транснаціональної моделі демократії через ліберал-інтернаціоналізм, радикальний демократичний плюралізм, космополітизм і дорадчу демократію та визначити основні причини її виникнення.

Об'єкт дослідження – транснаціональна модель демократії та її вплив на процеси глобального врядування в умовах сучасного світу.

Предмет дослідження – транснаціональна модель демократії як нова теоретична концепція демократії.

Кількість науковців, що займаються цією проблемою, настільки велика, що навіть важко уявити скільки наукової новизни вводять дослідники в науково-політичний обіг в процесі написання праць, присвячених демократичній проблематиці. Основними зарубіжними дослідниками є Й. Шумпетер, Р. Даль, З. Бжезінський, Л. Даймонд і М.Ф. Платтнер, Е. Мак-Грю, А. Лійпхард, С. Хантінгтон, І. Шапіто та багато інших. Російські учені займаються переважно концепціями та моделями демократії. Зокрема, А. Мадатов, Ю. Бегунов, А. Лукашев, А. Поніделко пишуть про теорії, концепції та образи демократії. Проблему співвідношення демократії та глобалізації намагається вирішити А. Філіпов. До фундаторів української демократичної бібліотеки належать А. Колодій, С. Давимука, Ю. Кужелюк, В. Марченко, які багато пишуть про шляхи демократичних трансформацій у перехідних режимах сучасності. Величезним надбанням можна вважати Антологію демократії, яку вміло впорядкував О. Проценко, зібравши при цьому цікаві статті зарубіжних дослідників для передачі їх досвіду на українські терени. Крім того, не можна ігнорувати статті М. Катеринчука, В. Кременя, Г. Світи, А. Романюка, Л. Угрин, Ю. Мацієвського, О. Кіндратець, Є. Марчука та В. Бебика, які висвітлюють окремі аспекти проблеми із власних, оригінальних точок зору, передаючи свій досвід майбутнім поколінням поціновувачів демократії.

Політичні дискусії щодо сутності демократії як досконалої форми політичної системи, створеної людством протягом тривалого існування, ведуться протягом багатьох століть, – починаючи від античних філософів і до наших днів. Проте демократична теорія і практика завжди здавалася «безсилою, поставши перед питанням власного масштабу», згідно з позицією американського дослідника І. Шапіро [2, с. 142], враховуючи те, що властивості меж демократичного проекту посідали центральне місце у суперечках між опозиційністю приватного і публічного, внутрішньодержавного та міжнародного. До недавнього часу теоретики демократії рідко виходили за межі держави, наголошуючи на відмінності категорій між моральною сферою незалежної політичної спільноти та аморальною сферою анархічного суспільства, а саме – між внутрішньою та міжнародною аренами. Здебільшого тільки після кінця «холодної війни» історично відчужені концепти теорії міжнародних відносин і теорії демократії почали спільно звертатися до ідей демократії без кордонів, тобто транснаціональної демократії з глобальним характером. Впроваджена новизна наукової методики свідчить про значну зміну мислення щодо якості сучасної світової демократії, яка заслуговує на повний критичний аналіз.

Аналізуючи транснаціональну модель демократії, варто виділити основні чинники, що прискорили цей процес, а також визначити контекст розгляду літератури про транснаціональну демократію, що спирається на окремі традиції демократичного мислення. Ліберал-інтернаціоналізм, радикальний демократичний плюралізм, космополітизм і дорадча демократія порушують принципові питання про бажаність і можливість транснаціональної демократії та на основі власних теоретичних конструкцій розглядають перспективи транснаціонального демократичного проекту.

Основними чинниками транснаціональної демократії виступають такі сучасні стимулятори тенденції розвитку, як прискорення глобалізації, «третья хвиля» глобальної демократизації та піднесення транснаціональних соціальних рухів. Ми схильні вважати, що за рахунок таких взаємопов'язаних тенденцій, варто говорити про умови та можливості ефективності демократії, бо причини та передумови «третьої хвилі» сформувалися, власне, в межах процесів глобалізації, оскільки демократія, її основні інститути і парадокси стали присутніми всюди, ніяк не залежачи від країни, стану економіки, розвитку культури, релігійних цінностей.

Глобальне поширення ліберальної демократії як системи політичного врядування сприяло і спонукало сприймати по-новому демократичну теорію. Принаймні у формальному розумінні ліберальна представницька

демократія порівняно з початком ХХ ст. постала як панівна система державного врядування на усій планеті. Ліберальні ідеї та цінності, що стали основою сучасної західної моделі демократії, привели до кардинального переосмислення сутності принципу гуманності людини, її місця у світі, сформували антропоцентричне, персоналістське світобачення і світосприйняття, в рамках якого людина, її свобода розглядалися як абсолютна найвища цінність – до експансії ліберально-демократичних ідей.

Процеси, пов'язані з розвитком капіталістичних ринкових відносин, поширення ліберальної доктрини створили важливі передумови для виникнення в європейських державах політичної поліпартійності, розвитку парламентаризму, конституціоналізму, громадянських і соціальних прав, запровадження і поширення загального виборчого права – основних, базових інститутів демократії, яка під впливом глобалізації стала ідеалом для багатьох народів. Варто зауважити і той факт, що на противагу справжній демократії виникає псевдodemократія. З'являються труднощі з усвідомленням неспроможності демократичного потенціалу наявних структур глобального та регіонального врядування, бо дії цих структур мають безпосередній вплив на власних громадян.

Ідею транснаціональної демократії, як вважає Е. Мак-Грю, можна розкривати за допомогою таких нормативних теорій, як ліберал-інтернаціоналізм, радикальна плюралістична демократія, космополітична демократія, а також дорадча демократія. Ця типологія забезпечує політичний аналіз ситуації простий поділ складної сфери, бо дає змогу визначити групування аргументів. Їх можна сприймати як ідеальні типи, оскільки кожна з них – це «загальний синтез нормативних аргументів, що відображають спільне розуміння головних визначальних принципів транснаціональної демократії» [8, с. 32]. Спільною ознакою теорій є спроба надати значення, так би мовити актуалізувати повною мірою ідеї транснаціональної демократії і з'ясувати нормативні принципи, моральні ідеали та інституційні умови, які необхідні для її ефективної реалізації. Саме така спільність теорій наголошує, що за умов сучасної глобалізації транснаціональна демократія – потрібний, бажаний і політично здійснений проект.

Ліберал-інтернаціоналізм створює радикальний виклик панівному реально політичному баченню світового порядку: чия сила, того й право. Починаючи від видатних політичних дослідників, таких як Дж. Локк, І. Бентам, Дж. Мілль, і закінчуючи В. Вільсоном, суть ліберально-інтернаціоналістичного проекту полягає в побудові міжнародного порядку, що ґрунтується на верховенстві права та співпраці між державами. Відомі економісти Т. Пейн, Р. Кобден і Дж. Брайт, які відстоювали ідеї комерційного пацифізму, вважали, що «торгівля та міжнародна економічна взаємозалежність створять світ, у якому держави врешті-решт повідмирають» [5, с. 57]. Сучасні варіанти ліберал-інтернаціоналізму обстоюють реформу, а не трансформацію світового порядку.

Завдяки зосередженню на висвітленні раціональних обрахунків міжнародної співпраці з'являється тенденція розуміння питання транснаціональної демократії здебільшого на основі політичної демократичної процедури, а саме – створення більш представницьких, прозорих і підзвітних міжнародних інституцій. Американський дослідник міжнародних відносин Д. Кігеїн розуміє демократію на міжнародному рівні як форму «добровільного плюралізму за умов максимальної прозорості» [9, с. 38]. В такий спосіб виходить, що плюралістичний світовий порядок буде ще демократичнішим. Завдяки головним принципам класичного плюралізму така демократія характеризується наголосом на політичних і громадянських правах, представництвом завдяки організованим інтересам, рівномірним розподілом влади, обмеженою державною владою та врядуванням на основі консенсусу. Обстоюється ідея реконструкції певних аспектів ліберально-плюралістичної демократії на міжнародному рівні у відриві від вимог виборчої політики. Транснаціональне громадянське суспільство передаватиме свої вимоги «творцям постанов» і водночас зробить їх підзвітними за власні дії. Саме така підзвітність буде підсилена не тільки відносинами офіційної відповідальності, а й вимогами прозорості. Офіційні дії підлягатимуть контролю з боку транснаціональних організацій.

Отже, міжнародні організації стануть аренами, на яких будуть інтерпретуватися інтереси і держав, і інститутів громадянського суспільства. Крім того вони будуть функціонувати як провідні політичні структури, завдяки яким досягнуть консенсусу та узаконять колективні рішення. Демократія, з цієї точки зору, – це метод ухвалення і легітимізації публічних рішень.

Існують інші важливі варіанти ліберал-інтернаціоналізму, серед яких можна виділити доповідь Комісії з питань глобального врядування. Усі вони схиляються до більш представницького, що розуміє потреби і прагнення людей та підзвітний міжнародному врядуванню. Такі ідеї починають домінувати у теперішньому мисленні про реформу глобальних інститутів – від Міжнародного валютного фонду до Світової організації торгівлі. Ми схиляємося до думки дослідника міжнародних відносин Р. Фолка, що це обмежений і трохи технократичний погляд на транснаціональну демократію, бо ліберал-інтернаціоналізм відображає

сподівання і цінності лише західних держав. Ця теорія не визнає, що «нерівність влади схильна перетворювати демократію на заручницю впливових ділових кіл, адже влада корпорацій викривляє демократичний процес» [8, с. 49].

Принципи прозорості та підзвітності необхідні для утвердження транснаціональної демократії, але без механізмів забезпечення набагато ефективнішого представництва народів світу у політичному процесі вони будуть недостатніми для справжньої реалізації такої демократії. Незважаючи на визнання значення транснаціонального громадянського суспільства, ліберально-інтернаціоналістична теорія залишається суто західною і державоцентричною, оскільки розуміє транснаціональну демократію як засіб збільшення прозорості та підзвітності міжнародних організацій національним урядам.

Професор Прістонського університету Р. Хатчингс охарактеризував радикальний демократичний плюралізм як проект, що уникає реформізму ліберал-інтернаціоналізму на користь «форм прямої демократії та самоврядування разом із створенням альтернативних структур врядування від глобального і аж до місцевих рівнів» [8, с. 57]. Найвні структури глобального врядування створюють системні прерогативи для інтересів заможної і могутньої космократії й водночас не зважають на потреби та інтереси більшої частини людства. Його ідейні послідовники, зарубіжні науковці І. Бернгейм, Дж. Коннолі, Х. Патомакі та К. Вокер зацікавлені в нормативних основах «нової політики», що пов'язана з наданням повноважень індивідам та спільнотам в контексті світу владних структур, що глобалізуються. Саме така демократія ґрунтується на нормативних принципах рівності, активного громадянства – політичної участі, сприянні громадському добру, гуманному врядуванню та гармонії з природним середовищем. Радикальний демократичний плюралізм намагається адаптувати уявлення про пряму демократію до часу, коли транснаціональні та глобальні структури влади регулюють умови щоденного існування спільнот в усьому світі. Концепція, по суті, є перевернутою теорією демократичного світового порядку. Політика «нового демократичного життя» виражається у численній кількості критичних соціальних рухів, – наприклад, захисники довкілля, феміністичні рухи та рухи боротьби за мир, які сьогодні кидають виклик авторитетним державам і міжнародним структурам. Вони заперечують суспільні поділи на закордонне і внутрішнє, публічне і приватне, суспільство і природу, при цьому виконуючи роль агентів «нової прогресивної політики». В такому способі напрошується наступний висновок – демократія і демократична легітимність не повинні спиратися на такі територіально обмежені одиниці, як національні держави.

Радикальний демократичний плюралізм прихильно ставиться до теорії прямої демократії та до учасницької демократії. Можна прослідкувати також зерно неомарксистської критики, бо демократію не відокремлюють від створення умов ефективної участі в політичному житті – самоврядування і соціально-економічна рівність. Громадянсько-республіканська традиція стверджує, що реалізація свободи індивіда має відбуватися в поєднанні з відчуттям політичної спільності, загального добра. Отже, сприятливі умови реалізації транснаціональної демократії вимагають побудови альтернативних форм глобального врядування. Територіальна демократія, як свідчить історія, процвітала тільки за обставин, коли існувало верховенство права без політичного насильства. Негативною ознакою теорії є двозначне ставлення до верховенства права та суверенітету.

На відміну від радикального плюралізму, космополітична демократія звертає особливу увагу на інституційні та політичні умови, необхідні для ефективного здійснення демократичного врядування у межах держави і між державами. Д. Гелд у теорії космополітичної демократії говорить про необхідність побудови нового глобального конституційного ладу з міцними демократичними принципами. Саме тому прихильники космополітичної демократії намагаються зміцнити, демократизувати відносини між державами, поширюючи демократію на публічну сферу міждержавних відносин. У цьому аспекті транснаціональна та територіальна демократії зміцнюють одна одну, а космополітична – намагається утвердити політичний устрій демократичних об'єднань, міст і держав, а також регіонів і глобальних організацій.

Право на автономію в рамках обмежень з боку спільноти є головним принципом демократичної автономії цієї моделі. Цей принцип можна реалізувати за допомогою космополітичного демократичного права, конкретно права, яке утверджує «повноваження та обмеження, права і обов'язки, що представляють вимоги національних держав» [12, с. 76]. Звідси аж ніяк не випливає, що потрібно заснувати світовий уряд чи певну федеральну наддержаву, – йдеться про утвердження «глобальної і поділеної системи влади – системи розмаїтих осередків влади, що почасти перекриваються і сформовані та обмежені демократичним правом» [12, с. 77]. Космополітична демократія зумовить виникнення гетероархічної структури. Враховуючи концептуальне джерело, вона перебуває між федералізмом і набагато вільнішими структурами – так звана філадельфійська система.

Отже, зміцнення космополітичної демократії пов'язане з процесом реконструкції наявної структури глобального врядування. Головною для реалізації цієї реконструкції є вимога, щоб демократичні практики тісніше зрослися із «спільнотами й громадянськими об'єднаннями, розвиваючи і зміцнюючи демократію «ззовні» через мережу регіональних та міжнародних інституцій та асамблей, що поєднують просторово розмежовані осередки» [12, с. 141]. Завдяки таким механізмам глобальні інституції і транснаціональні мережі влади, що уникають ефективного демократичного контролю з боку окремих держав, стануть підзвітними, утверджуючи політичні умови, які необхідні для реалізації демократичної автономії.

Космополітична демократія, без сумніву, – завдання перебудови глобального врядування та світового порядку. Теорія скептично ставиться до пріоритету державоцентричних та процедурно-процесуальних уявлень про демократію, проте прихильно ставиться до пріоритетного становища верховенства права і конституціоналізму як природних умов утвердження демократичного світового порядку. Автор праці «Лібералізм та межі справедливості» М. Сендел твердить, що «основу космополітизму становить ліберальна концепція індивіда, оскільки демократія може процвітати лише за умови створення демократичної спільноти із спільною громадською ідентичністю» [3, с. 67]. Не можна погодитися з американським політологом С. Брауном, який стверджує, що незважаючи на те, що глобалізація створює відчуття загального взаємозв'язку, але в ній відсутнє відчуття спільності, що ґрунтується на однакових цінностях і переконаннях. Критикують космополітичну демократію також за своєрідний підхід, на основі якого перебудову структури глобального врядування та демократичних принципів вважають ключем реалізації транснаціональної демократії. Власне транснаціоналдемократи не врахували такого чинника, як внутрішня напруга, причиною якої можна назвати народ як джерело демократії, а також як розв'язати конфлікти на різних рівнях політичної влади. На основі цього посилюється тертя між демократією та захистом особисто-індивідуальних прав. Крім того, універсальні західні демократичні цінності паралізують сам проєкт космополітичної демократії, його легітимність.

Прихильники дорадчої або, як її ще називають, дискурсивної демократії зосереджуються на з'ясуванні можливостей та функцій демократизації врядування, що сьогодні існує в міжнародній системі, при цьому не створюючи практичної моделі майбутнього. Дорадчі демократи цікавляться дискурсивними джерелами систем глобального врядування та роллю транснаціонального громадянського суспільства в утвердженні дорадчого демократичного контролю над умовами політичного дискурсу. Вони наголошують на принципах і необхідних умовах створення справжньої транснаціональної публічної сфери демократичних «розваг-ігор», а саме – «відсутність панування, активна участь у політичному житті, публічні «розваги-ігри», врядування, яке з розумінням ставиться до потреб і прагнень виборців, і право усіх зацікавлених впливати власним голосом на публічні рішення, що власне впливають на їхній добробут та артикують інтереси» [12, с. 102]. Відомий американський науковець Дж. Драйзек твердить, що реалізація та утвердження транснаціональної демократії залежить від визнання, що сутність демократичної легітимності розкривається не в процесі голосування чи в представництві, а в тих таки «розвагах-іграх». Дорадчий ідеал набирає форми певного об'єднання, справами якого керують публічні «розваги-ігри» його членів. Цей ідеал зумовлює культивування транснаціональних публічних сфер, де, можливо, відбудеться справжній діалог між інститутами публічного врядування і тими, на кого впливають їх рішення та дії.

Отже, дорадча демократія потребує інформованих, активних громадян і водночас ефективного сприяння правам та обов'язкам, які необхідні для надання їм повної правоздатності повноважень. Зважаючи на колосальне значення принципу врахування інтересів усіх, на кого впливають публічні рішення, критерії та процедури такого врахування за умов дорадчого політичного процесу набувають вирішального значення.

У дорадчій аргументації чільне місце відводиться принципу пайової участі, суть якого полягає ось у чому: всі, на кого впливають рішення публічної влади («усі, хто має свій пай» [12, с. 104]), – мають право подати свій голос. Виникає і таке поняття, як конкретний склад зацікавлених пайовиків, – ті, чий інтереси та матеріальне становище прямо чи опосередковано пов'язані із здійсненням публічної влади. Отже, сам процес «розваг-ігор» структурує та утворює відповідну до конкретного питання дорадчу спільноту або своєрідну електоральну групу. Дорадча демократія уособлює здебільшого функціональну або системну концепцію демосу, котрий не обмежується ні попередніми територіями, ні культурними та людськими кордонами. Дж. Драйзек вважає, що «демократія характеризується величезною політичною взаємодією, не турбуючись обмеженням конкретної території» [12, с. 104]. Теорія пропонує багато принципів, на основі яких можна здобувати загальну, розуміючу та відповідальну транснаціональну демократію, але тертя між процедурою і сутністю дорадчої демократії є наслідком походження дорадчої демократії, яке включає критичний аналіз, аналіз дискурсу, республіканські ідеї, учасницьку і пряму демократію.

Ми схилиємося до думки, що дорадча демократія не є окремою моделлю демократії, а становить лише механізм з'ясування та легітимізації публічних рішень. У цьому аспекті вона корисна лише у контексті становлення демократичних структур. Принцип дискурсу не дає їй змоги побачити проблему мовного та культурного розмаїття, які певною мірою перешкоджають будівництву транснаціональної дорадчої публічної сфери. Не звертати уваги на ці важливі проблеми не можна, оскільки вони є своєрідним технічним питанням перекладу, оскільки порушують питання про роль мови та культури у визначенні умов політичної дорадчої демократії. Наголос на самоорганізації висвітлює умови справжньої дорадчої демократії доволі туманно. Крім того, залишається не з'ясованим питання про те, як за допомогою дорадчих процедур можна залагоджувати непримиренні конфлікти інтересів та цінностей без прямого владного втручання.

Хоч би якими не були переваги будь-якого проекту транснаціональної демократії, постає питання про можливість чи бажаність транснаціональної демократії, адже її критики ведуть гостру дискусію з прихильниками транснаціональної демократії з приводу теоретичних, інституційних, історичних та моральних конструкцій цієї моделі. Навіть якщо транснаціональна демократія була б ідеалом, вона не бажана політично і морально. Крім того, у самому її центрі лежить нерозривний конфлікт між нормативною відданістю реальній національній демократії та прагненням утвердити демократію без кордонів. Транснаціональна демократія має потенційну спроможність придушити реальне самоврядування на місцевому і національному рівнях: Європейський Союз колективно погрожував не визнати офіційно будь-який коаліційний уряд після виборчого успіху крайніх правих на початку 2000 року і все це, незважаючи на демократично висловлені вподобання австрійського електорату. Без інституційної спроможності втілити у життя демократичну волю більшості супроти закріплених інтересів великих держав транснаціональна демократія стане просто заручником інтересів наймогутніших геополітичних сил – це науковці називають парадоксом транснаціональної демократії, а саме: «без спроможності накидати транснаціональну демократичну волю наймогутнішим геополітичним і транснаціональним соціальним силам «демократія без кордонів» буде неістотною, а саме існування такої спроможності створює реальні умови для тиранії транснаціональної демократії» [8, с. 136]. Це є причиною того, чому радикальні критики саму ідею транснаціональної демократії розуміють як приховування нового інструмента західної гегемонії, адже серед знедолених верств Африки, Азії та Латинської Америки можна знайти дуже мало прихильників транснаціональної демократії.

Демократизація глобального врядування, навіть якби вона була здійснена, тільки зміцнила та легітимізувала би гегемонію глобального капіталу. Історія розвинених капіталістичних суспільств свідчить про те, як імперативи капіталізму беруть гору над думками і поглядами демократів. Між іншим, транснаціональна демократія не може розв'язати прискорення глобальної нерівності і близьку екологічну катастрофу. Але ми просто не можемо відкидати ідею транснаціональної демократії, якщо ідею транснаціональної демократії не можна відкинути, тоді слід звернутися до перспектив її реалізації. Дослідники виражають дві позиції стосовно цього: міра, за допомогою якої можливо з'ясувати тенденції глобальної політики, що заперечують умови для її потенційної реалізації, і міра, яка через будь-які теорії транснаціональної демократії забезпечує переконливу розповідь про умови і можливості її можливого подальшого існування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бегунов Ю.К., Лукашев А.В., Пониделко А.В. *13 теорій демократії*. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2000. – 223 с.
2. Бебик В. *Глобальне громадянське суспільство: теорія, методологія, менеджмент // Політичний менеджмент*. 2006. – №2 (17). – С. 140–156.
3. *Глобальне відродження демократії / За ред. Ларрі Даймонда і Марка Ф. Платтнера*. – Львів: Ахілл, 2004. – 278 с.
4. *Демократія. Антологія (Упор. О. Проценко)*. К.: Смолоскип, 2005. – 407 с.
5. Зуев А., Мясникова Л. *Глобалізація: аспекти, о которых мало говорят // МЭиМО*. – 2004. – № 8. – С. 54–60.
6. Карл Т.Л., Шмиттер Ф. *Демократизація: концепти, постулати, гіпотези // Полис*. – 2001. – № 4, – С. 21–32.
7. Майроф Б. *Лиқи демократії*. – М.: «Практис», 2000. – 157 с.
8. Мак-Грю Е. *Транснаціональна демократія: теорія та перспективи*. – К.: Смолоскип, 2006. – 156 с.
9. Угрін Л., Поліщук Х. *Проблеми нівелювання демократичного ідеалу в процесі глобалізації // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка / Серія: Міжнародні відносини*. – Львів, 2004. – № 12. – С. 34–46.
10. Турен А. *Что означает демократия сегодня? // Международный журнал социальных наук*. – М., 1991. – № 1. – С. 56–70.
11. Хантингтон С. *Политический порядок в меняющихся обществах*. – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – 480 с.
12. Held D. *Models of Democracy*. – Stanford, 1996. – 176 с.
13. Shapiro I. *Democracy's Edges: Introduction*. – Cambridge: Cambridge University Press, 1999. – 228 с.